

Nr 254.

Av herr **Myrdal**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 136 föreslås en förändrad abortlagstiftning. Förslaget följer i stort sett de linjer, som framlagts i befolkningskommissionens yttrande i abortfrågan (statens offentliga utredningar 1937:6), och som även nyligen kommit till genomförande i vårt grannland Danmark. I den huvudfråga, som föranlett de största meningsskiljaktigheterna under reformens förberedande diskussion, nämligen frågan huruvida abort på rent sociala indikationer skall tillåtas, har propositionen således intagit en avvisande ståndpunkt. Jag hyser i denna fråga icke en avvikande mening. Beträffande mina skäl får jag hänvisa till befolkningskommissionens nyssberörda betänkande, framför allt sid. 16—29. Såsom av denna framställning närmare framgår, får emellertid denna lagfråga icke ses isolerad från vissa viktiga socialpolitiska och socialpedagogiska reformspörsmål. Vid övervägandet av dessa reformspörsmåls nuvarande läge måste jag hävda, att den viktiga, ja nödvändiga, förutsättning för ställningstagandet mot tillåtlighet av abort på sociala indikationer, som en *rationell sexualupplysning* skulle bilda, icke garanterats.

Ur befolkningskommissionens nyss omnämnda motivering må följande betydelsefulla erinran anföras:

»Eftersom grundorsaken till nu rådande ohållbara tillstånd är den faktiska förhandenvaron av sociala indikationer och samtidigt kriminaliseringen av abortframkallning, även då sådana sociala indikationer äro för handen, öppna sig principiellt tvenne vägar ut ur det nu rådande tillståndet: antingen måste indikationerna — d. v. s. de personliga och samhälleliga förhållanden, som äro orsaker till att kvinnor bringas i den livssituationen, att de bliva havande fastän barnets framfödande skulle förorsaka dem svår nöd eller ofärd — avskaffas eller måste strafflagens förbud mot abortframkallning, då sociala indikationer äro för handen, upphävas» (a. a. sid. 18, kommissionens kursivering).

I överensstämmelse med denna grundsyn är kommissionens förslag, att abort på sociala indikationer ej skall medgivas, försett med synnerligen betydelsefulla *förutsättningar*. Kommissionen framhåller således,

»att, om det under den närmaste tiden skulle visa sig omöjligt, att giva de nödställda kvinnorna ett så verksamt stöd, som kommissionen förutsatt, den förevarande lagstiftningsfrågan kommer i ett annat läge och måste behandlas från andra utgångspunkter än dem kommissionen vid sitt bedömande anlagt» (a. a. sid. 22).

De åtgärder, som kommissionen här närmast åsyftar, finnas redovisade i yttrandet sid. 24—25, 26—27, 27—28, 31—32. Viktiga beslut av statsmak-

terna även sedan detta yttrande avgivits, vissa nu pågående förhandlingar å arbetsmarknaden, särskilt inom bank- och försäkringsvärlden, och vissa förskjutningar inom den allmänna meningen inom landet, i synnerhet beträffande inställningen till den ogifta modern, tala enligt min mening för den uppfattningen, att denna grupp av förutsättningar nu håller på att förverkligas. Beträffande vissa ytterligare reformer av betydelse i här angivna hänseenden tillåter jag mig hänvisa till en motion nr 125, framburen i denna kammare av herr Sandén och mig.

Jämte uppställandet av dessa i huvudsak socialpolitiska förutsättningar för en avvisande standpunkt till tanken på rättighet till abort vid sociala indikationer framhävde emellertid kommissionen en synnerligen viktig socialpedagogisk förutsättning. I likhet med 1934 års sakkunnigberedning och alla andra sakkunniga instanser, som haft frågan under bedömande, tillmätte nämligen kommissionen en *förbättrad sexualupplysning* den allra största betydelse. Kommissionen yttrade redan i sitt betänkande i sexualfrågan (statens offentliga utredningar 1936: 59) i denna fråga sammanfattande följande:

»Befolkningskommissionen har i de tidigare avsnitten framhållit åtskilliga synpunkter, som under skilda förhållanden göra födelsekontroll motiverad såväl inom äktenskapen som framför allt i utomäktenskapliga förbindelser. Kommissionen har därvid i vetskap om de framkallade missfallens svåra individuella och sociala skadeverkningar oavbrutet haft en förebyggande födelsekontroll i tankarna. Genom de verkställda utredningarna anser kommissionen dessa skadeverkningar tillräckligt belysta, för att den förebyggande födelsekontrollens företrädare framför fosterfördrivningen såsom medel för barnbegränsning skall vara ställd utom varje diskussion.

Då, såsom av den tidigare framställningen framgått, det ofta bland annat av arvshygieniska, medicinska, hygieniska och ekonomiska skäl måste framstå såsom ett intresse att barn icke födas i en könsförbindelse, och då detta intresse enligt erfarenheten stundom är så starkt, att kvinnan låter fördriva sitt foster, finner befolkningskommissionen det jämväl uppenbart, att den förebyggande födelsekontrollen har ett väsentligt positivt värde genom sin verkan att kunna nedbringa det antal fall, då fosterfördrivning tillgripes. Såsom ett i detta sammanhang mycket viktigt intresse vill kommissionen framhålla behovet av att inom ramen för en allmän sexualupplysning av sedligt och hygieniskt fostrande art rum beredes för en upplysning om den förebyggande födelsekontrollens rationella teknik så att denna kunskap bliver så allmänt tillgänglig, att den förebyggande födelsekontrollen kommer att kunna bedrivas genom medel, vilka göra den för sitt syfte möjligast effektiv» (a. a. sid. 83).

I abortbetänkandet framhåller kommissionen i samma anda:

»På det socialpedagogiska fältet kräves främst en sedligt och hygieniskt fostrande allmän sexualupplysning.

Kommissionen hyser den uppfattningen, att, om detta önskemål inom snaraste framtid förverkligas, unga personer skola bättre taga sig tillvara från att inlåta sig i lättsinniga förbindelser. I alla händelser böra de fall, då en kvinna i dylika förbindelser eller i andra förbindelser blir havande under

sådana förhållanden, att havandeskapet försätter henne i fara för nöd eller ofärd, väsentligt bliva förminskade. Kommissionen delar den mening, varom de på området sakkunniga länge varit eniga, att de nu rådande bristerna i fråga om ungdomens sexuella fostran och upplysning, dess kunskap om den förebyggande födelsekontrollens rationella teknik samt missförhållandena i fråga om tillhandahållandet av tillförlitliga tekniska preventivmedel äro betydelsefulla orsaker till fosterfördrivningens stora utbredning.

I sitt den 4 december 1936 avgivna betänkande i sexualfrågan (stat. off. utr. 1936: 59) har kommissionen, i nära anslutning till tidigare framställda men i stort sett ännu ej förverkligade önskemål, framlagt förslag om ett antal med varandra nära koordinerade åtgärder för genomförandet av en i en vidgad och förbättrad föräldrafostran inordnad sexualupplysning. I detta förslag har behovet av en sedligt och moraliskt fostrande allmän undervisning och upplysning i sexuella frågor givits sin tillbörliga vikt, samtidigt som inom denna ram behovet av upplysning om den förebyggande födelsekontrollens rationella teknik tillgodosetts. Kommissionen, som funnit många skäl tala för genomförandet av dessa reformer på sexualupplysningens område, har även och icke minst i det utbredda missbruket av fosterfördrivning sett ett starkt sådant skäl. I ett samma dag avgivet yttrande angående revision av 18 kap. 13 § strafflagen m. m. (stat. off. utr. 1936: 51) har kommissionen med enahanda motivering föreslagit den s. k. preventivlagens avskaffande samt vissa reformer i syfte att uppnå en bättre organisation av handeln med tekniska preventivmedel.

Kommissionen, som för närmare redogörelse för de berörda förslagens innebörd och motivering hänvisar till nämnda betänkanden, vill här framhålla, att den i dessa förslag ser mycket verksamma medel i kampen mot fosterfördrivningarna samt att den i sitt *ståndpunktstagande till frågan om berättigandet av abortframkallning på sociala indikationer utgår från dessa förslags snara förverkligande*» (a. a. sid. 22—23, kommissionens kursivering).

Bland sakkunniga bedömare torde näppeligen delade meningar råda om betydelsen även i detta hänseende av en vidgad och förbättrad sexualupplysning. Det måste bedömas såsom helt ansvarslöst, om vi med kännedom om det abortelände, som alltjämt råder, fortfarande skulle dröja med genomförandet av de krav på reform av sexualupplysningen, som sedan länge rests och som av befolkningskommissionen nyligen ännu en gång med styrka framförts. I Danmark har den nya abortlagstiftningen även direkt sammankopplats med en sådan reform (jag hänvisar till denna lagstiftning och dess förarbeten samt till den danska befolkningskommissionens nyligen avgivna betänkande nr 3 angående moderens rättigheter i anledning af födsel samt angående sexualupplysning). Det är min övertygelse, att om vi icke — jämsides med ekonomiska och sociala reformer — snarligen vidtaga kraftåtgärder på sexualupplysningens område, så kommer dessvärre befolkningskommissionen att bliva sannspådd, då den i sitt nyss anförda betänkande avslutningsvis uttalar den farhåga, att »utvecklingen mognar för ett allmänt frigivande av varje kvinnas rätt till abortframkallning, oavsett hennes skäl för handlingen. Den tid är måhända icke så avlägsen, då ett sådant krav icke längre kan motstås» (a. a. sid. 34).

Beträffande den för de svenska statsmakterna allt annat än hedrande historia, som frågan om sexualundervisningen och sexualupplysningen genomgått, hänvisar jag till bilaga 15 till befolkningskommissionens betänkande i sexualfrågan, sid. 358—423. Kommissionens förslag till åtgärder finnas framlagda i betänkandets sjätte avdelning, sid. 118—146 (se särskilt beträffande skolundervisningen sid. 125—134 och beträffande upplysning för vuxna om »den förebyggande födelsekontrollens rationella teknik» sid. 135—140). Dessa förslag äro enhälligt biträdda av kommissionen och jämväl av dess representativa läkardelegation och likaså av dess etiska delegation.

Genomförandet av en grundlig reform av sexualupplysningen framstår emellertid ej blott såsom en nödvändig förutsättning för uppehållandet av förbudet mot abortframkallning på sociala indikationer utan även starkt påkrävd med hänsyn till den *utvidgning* av rätten till abortframkallning, som propositionen — likaledes i överensstämmelse med befolkningskommissionens riktlinjer; se betänkandet sid. 29—31 — föreslår till att bland annat omfatta fall, då blandat medicinska och ekonomiska indikationer låta sig påvisa (»utsläpade mödrar» m. fl.). Det måste nämligen befaras, att den föreslagna lagregeln, *om den icke kompletteras med en kraftig sexualupplysning*, i praktiken så småningom kommer att leda till ett mycket allmänt uppgivande av förbudet mot abortframkallning. Vid behandlingen av frågan om födelsekontrollen, uttalade befolkningskommissionen redan i sitt betänkande i sexualfrågan följande:

»I samband med de här ovan berörda allmänna svaghetstillstånden, bör särskild uppmärksamhet ägnas de s. k. utsläpade mödrarna, vilka alltjämt i Sverige äro synnerligen talrika. Det ligger i öppen dag, att en hustru, som genomgått ett flertal barnsbörder, i synnerhet om hennes hälsa ej är stark och om familjens ekonomi är dålig, kan svikta under bördan av förnyade havandeskap. Att under sådana förhållanden en barnbegränsning blir påkallad, torde numera vara mycket allmänt erkänt, liksom även att denna barnbegränsning bör genomföras genom förebyggande födelsekontroll. Av sakkunniga bedömare har — oavsett inställningen i övrigt till tillåtligheten av abortframkallning på sociala indikationer — den uppfattningen mycket allmänt uttalats, att, om en utsläpad moder blivit havande, t. o. m. abortframkallning bör göras tillåten. Då abortframkallning utan alla undantag är en sämre art av födelsekontroll än den förebyggande födelsekontrollen, är det, vad beträffar utsläpade mödrar och andra kvinnor, i fråga om vilka vid havandeskap socialt betingade hälsoskäl för abortframkallning skulle föreligga, särskilt viktigt, att förebyggande födelsekontroll kommer till stånd och detta med sådan effektivitet, att havandeskap förebygges i ett så stort antal fall som möjligt.»

I abortbetänkandet framhöll kommissionen uttryckligen:

»Kommissionen kan emellertid icke giva sin tillstyrkan till medgivandet av abortframkallning å blandat medicinska och ekonomiska indikationer utan att samtidigt med all styrka framhålla följande. Såsom redan tidigare understrukits, är abortframkallning — även då den, såsom här, antages bliva

företagen av läkare och under hygieniskt tillfredsställande villkor— undantagslöst en ur alla synpunkter mindre tillfredsställande metod för födelsekontroll. Det ligger därför särskild vikt uppå, att de utsläpade mödrarna liksom andra kvinnor, vilka icke kunna föda barn utan hälsorisk, bliva upplysta om den förebyggande födelsekontrollens rationella teknik. Detta önskemål är angeläget även av det skälet, att icke abortframkallning i allt för stor utsträckning skall behöva företagas och så på en omväg i de fattigare klassernas medvetande befästas den uppfattningen, att abortframkallning är en normal metod för födelsekontroll.» (Sid. 30.)

Om jag nu sammanfattar vad härovan framhållits, når jag den slutsatsen, att det icke är förenligt med den insikt och ansvarskänsla, som böra uppbära riksdagens beslut i denna på ett ohyggligt sätt betydelsefulla fråga, att genomföra en abortlagstiftning enligt de riktlinjer, som utstakats i propositionen och vilka även jag i och för sig biträder, utan att *samtidigt* garantier skapas för att äntligen frågan om sexualupplysningen drages upp ur den försumpning, vari den, trots socialt och medicinskt sakkunniga medborgares oavlåtna ansträngningar, sedan årtionden legat. En snar och grundlig reform av sexualupplysningen såsom förutsättning för lagreformen är i lika grad viktig för att förbudet mot abortframkallning på sociala indikationer rimligen skall kunna vidhållas, som för att det föreslagna medgivandet av abortframkallning på blandade indikationer icke skall komma att innebära en ur alla synpunkter oönsklig utvidgning av aborteländet. Jag tillåter mig för den skull föreslå,

att riksdagen ville, i samband med antagandet av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, i skrivelse till Kungl. Maj:t påkalla skyndsamma och verksamma åtgärder till en vidgad och förbättrad sexualupplysning samt — i den mån riksdagens medverkan kan vara erforderlig — anhålla att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag härutinnan till 1939 års riksdag.

Stockholm den 12 mars 1938.

Gunnar Myrdal.

